

O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol.2 N.1

2026

**International Journal of
Contemporary Scientific
and Technical Research**

**Volume 2 Issue 1
2026**

**Zamonaviy ilmiy-texnik
tadqiqotlar xalqaro jurnali**

**1-son
2026**

**Международный журнал
современных научно-
технических
исследований**

**Том 2 Выпуск 1
2026**

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay'ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O'zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O'zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O'zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© "O'zMU Jizzax filiali" – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko'chasi, 259-uy.

KASBIY NUTQNING MOHIYATI VA UNING TA'LIM TIZIMIDAGI O'RNI (SUN'IY INTELEKT SOHASIDA)

Kaxxorova Gulxumor Sulaymonjon qizi

Farg'ona davlat texnika universiteti, katta o'qituvchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada kasbiy nutqning mohiyati, uning ta'lim tizimidagi ilmiy-amaliy ahamiyati hamda sun'iy intellekt sohasi bilan bog'liq jihatlari yoritiladi. Kasbiy nutq mutaxassisning o'z sohasi bo'yicha aniq, mantiqiy, ilmiy asoslangan va kommunikativ jihatdan samarali fikr bildirish ko'nikmasi sifatida talqin etiladi. Maqolada ta'lim jarayonida kasbiy nutqni shakllantirish, terminologik savodxonlikni rivojlantirish, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali talabalarning kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellekt sharoitida kasbiy nutq madaniyati, axborotni to'g'ri ifodalash, tahlil qilish va muloqot jarayonida samarali qo'llash zarurati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kasbiy nutq, ta'lim tizimi, sun'iy intellekt, kommunikativ kompetensiya, terminologik savodxonlik, raqamli ta'lim.

СУЩНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ РЕЧИ И ЕЁ РОЛЬ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ (В ОБЛАСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА)

Каххорова Гульхумор Сулаймонжон кизи

Ферганский государственный технический университет, старший преподаватель

Аннотация

В данной статье рассматриваются сущность профессиональной речи, её научно-практическое значение в системе образования, а также особенности, связанные со сферой искусственного интеллекта. Профессиональная речь трактуется как способность специалиста ясно, логично, научно обоснованно и коммуникативно эффективно выражать мысли в рамках своей профессиональной деятельности. В статье анализируются вопросы формирования профессиональной речи в образовательном процессе, развития терминологической грамотности, а также повышения профессионально-коммуникативной компетентности студентов посредством цифровых технологий и инструментов искусственного интеллекта. Особое внимание уделяется культуре профессиональной речи в условиях развития искусственного интеллекта, необходимости правильного выражения, анализа и эффективного применения информации в процессе профессионального общения.

Ключевые слова: профессиональная речь, система образования, искусственный интеллект, коммуникативная компетентность, терминологическая грамотность, цифровое образование.

THE ESSENCE OF PROFESSIONAL COMMUNICATION AND ITS ROLE IN THE EDUCATION SYSTEM (IN THE FIELD OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE)

Kaxxorova Gulxumor Sulaymonjon qizi

Fergana State Technical University, Senior Lecturer

Abstract

This article examines the essence of professional speech, its scientific and practical significance in the education system, and its relevance to the field of artificial intelligence. Professional speech is interpreted as a specialist's ability to express ideas clearly, logically, scientifically, and communicatively effectively within a specific professional field. The article analyzes the development of professional speech in the educational process, the improvement of terminological literacy, and the enhancement of students' professional and communicative

competence through the use of digital technologies and artificial intelligence tools. Special attention is paid to the culture of professional communication in the context of artificial intelligence, as well as the need to express, analyze, and apply information effectively in professional interaction.

Keywords: professional speech, education system, artificial intelligence, communicative competence, terminological literacy, digital education.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim tizimida mutaxassislarining nafaqat kasbiy bilim va amaliy ko'nikmalarini, balki ularning kasbiy nutq madaniyatini, muloqot kompetensiyasini ham rivojlantirishni dolzarb vazifaga aylantirmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt texnologiyalari jadal rivojlanayotgan hozirgi sharoitda sohaviy terminlarni to'g'ri qo'llash, ilmiy-texnik axborotni aniq ifodalash, kasbiy muloqotda mantiqiy va asosli fikr yuritish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt va sifatli ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasida ta'lim, davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarini raqamli transformatsiya qilish vazifalari belgilangan. Bu esa ta'lim jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari va sun'iy intellekt imkoniyatlaridan samarali foydalanishni talab etadi.

Shuningdek, Prezidentning 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston – 2030" strategiyasida oliy ta'lim bilan qamrovni kengaytirish, oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish hamda ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish ustuvor vazifalar sifatida qayd etilgan. Mazkur strategiyada oliy ta'lim qamrovini kamida 50 foizga yetkazish va mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish bo'yicha aniq ko'rsatkichlar belgilangan. Sun'iy intellekt sohasining rivojlanishi esa ushbu jarayonlarga yangi mazmun olib kirmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son Qarori bilan "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasi" tasdiqlangan bo'lib, unda sun'iy intellekt texnologiyalarini ijtimoiy-iqtisodiy tarmoqlarga keng joriy etish, raqamli xizmatlar sifatini oshirish va ushbu sohada raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalalari muhim yo'nalish sifatida belgilangan.

Shu nuqtayi nazardan, kasbiy nutqni shakllantirish masalasi sun'iy intellekt sohasi bilan bevosita bog'liq holda o'rganilishi zarur. Chunki sun'iy intellekt texnologiyalari bilan ishlovchi mutaxassis nafaqat texnik bilimlarga, balki algoritmik fikrlash, terminologik aniqlik, ilmiy axborotni tahlil qilish va uni kasbiy muloqotda to'g'ri ifodalash kompetensiyasiga ham ega bo'lishi kerak. Kasbiy nutq ta'lim jarayonida talabalarning ilmiy tafakkurini, kommunikativ madaniyatini, raqamli savodxonligini va kasbiy tayyorgarligini shakllantiruvchi muhim vosita hisoblanadi.

I. ADABIYOTLAR SHARHI.

Kasbiy nutq va uning ta'lim tizimidagi o'rnini o'rganishda kommunikativ kompetensiya nazariyasi muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. D. Hymes tomonidan ishlab chiqilgan "communicative competence" tushunchasi tilni faqat grammatik qoidalar yig'indisi sifatida emas, balki ijtimoiy vaziyatda to'g'ri va maqsadga muvofiq qo'llash qobiliyati sifatida talqin qiladi [1]. Ushbu yondashuv kasbiy nutqni ham faqat so'z boyligi yoki terminlarni bilish bilan cheklamasdan, balki mutaxassisning kasbiy vaziyatda fikrni aniq, mantiqiy, ijtimoiy va professional mezonlarga mos holda ifodalash kompetensiyasi sifatida tushunishga imkon beradi.

M. Canale va M. Swainning kommunikativ yondashuvga oid tadqiqotlari kasbiy nutqni tarkibiy jihatdan tahlil qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Ular kommunikativ kompetensiyani grammatik, sotsiolingvistik va strategik kompetensiyalar bilan bog'liq holda izohlaydi [2]. Bu qarash sun'iy intellekt sohasi uchun ham dolzarbdir. Chunki AI sohasida mutaxassis nafaqat "algorithm", "machine learning", "neural network", "data processing" kabi terminlarni bilishi, balki ularni ilmiy nutqda to'g'ri qo'llashi, turli auditoriyaga tushunarli izohlashi va kasbiy muhokamada asosli dalillar bilan bayon qila olishi zarur.

Kasbiy va akademik nutqni o'rganishda J. Swalesning janr tahlili nazariyasi ham alohida o'rin tutadi.

Uning “Genre Analysis: English in Academic and Research Settings” asarida ilmiy va akademik matnlar muayyan kommunikativ maqsad, tuzilma va uslubiy birliklarga ega ekani asoslab beriladi [3]. Bu fikr kasbiy nutqni shakllantirishda muhimdir, chunki talaba yoki mutaxassis ilmiy maqola, loyiha taklifi, hisobot, taqdimot va texnik tavsif kabi turli janrlarda fikr bildirishni o‘rganishi kerak. Sun’iy intellekt sohasida esa bu ko‘nikma algoritmik yechimlarni tavsiflash, tajriba natijalarini izohlash va texnologik jarayonlarni ilmiy asosda bayon etishda namoyon bo‘ladi.

K. Hylandning akademik nutq va English for Academic Purposes yo‘nalishidagi ishlari ham kasbiy nutqni ta‘lim jarayonida rivojlantirish zaruratini asoslaydi. Hyland akademik yozuv va nutqni o‘quvchining fan sohasiga kirib borishi, ilmiy hamjamiyat me‘yorlarini o‘zlashtirishi va o‘z fikrini dalillangan shaklda ifodalashi bilan bog‘laydi [4]. Bu yondashuvdan kelib chiqib, sun’iy intellekt yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar faqat texnik bilimlarni emas, balki ilmiy-uslubiy ifoda, terminologik aniqlik va dalillash madaniyatini ham egallashi lozim.

Nutq va tafakkur munosabatini yoritishda L. S. Vygotskiyning “Thought and Language” asari muhim nazariy manba hisoblanadi. Vygotskiy so‘z va tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlikni inson aqliy rivojlanishining asosiy omillaridan biri sifatida talqin qiladi [5]. Ushbu g‘oya ta‘lim jarayonida kasbiy nutqni rivojlantirish masalasi uchun muhimdir. Chunki talaba kasbiy tushunchalarni nutqda ifodalash orqali ularni ongli ravishda anglaydi, tahlil qiladi va amaliy vaziyatlarda qo‘llashga tayyorlanadi. Sun’iy intellekt sohasida bu jarayon algoritmik fikrlash, muammoni modellashtirish va raqamli yechimlarni tushuntirish bilan bevosita bog‘liq.

Sun’iy intellektning ta‘lim tizimidagi o‘rni bo‘yicha R. Luckin, W. Holmes, M. Griffiths va L. B. Forcier tomonidan tayyorlangan “Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education” asari alohida ahamiyatga ega. Mualliflar sun’iy intellekt ta‘lim jarayonida individual yondashuv, baholash, o‘quv jarayonini tahlil qilish va o‘qituvchini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini kengaytirishini ta’kidlaydi [6]. Biroq bunday imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun talabalar va o‘qituvchilar AI vositalari bilan muloqot qilish, so‘rovlarni aniq shakllantirish, olingan natijalarni tanqidiy baholash va ularni kasbiy nutq orqali to‘g‘ri ifodalash ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.

W. Holmes, M. Bialik va C. Fadelning “Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning” asarida sun’iy intellekt ta‘lim mazmuni, baholash va o‘qitish metodikasiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omil sifatida tahlil qilinadi [7]. Ushbu manbada AI vositalarining ta’limga kirib kelishi o‘qituvchi va talaba rollarining qayta ko‘rib chiqilishini talab qilishi ko‘rsatiladi. Bu esa kasbiy nutq madaniyati uchun ham yangi talablarni yuzaga keltiradi: talaba AI tomonidan yaratilgan axborotni oddiy qabul qiluvchi emas, balki uni tekshiruvchi, tahlil qiluvchi va kasbiy muloqotda asosli qo‘llovchi faol subyektga aylanishi kerak.

UNESCO tomonidan tayyorlangan “AI and Education: Guidance for Policy-makers” qo‘llanmasida sun’iy intellektning ta’limdagi imkoniyatlari bilan bir qatorda uning cheklovlari, etik masalalari va siyosiy-pedagogik oqibatlari ham ko‘rsatib o‘tiladi [8]. Bu manba kasbiy nutq mavzusi uchun ham muhimdir, chunki sun’iy intellektidan foydalanishda axborotning ishonchliligi, akademik halollik, shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi va mas’uliyatli kommunikatsiya masalalari dolzarb hisoblanadi. Demak, AI sharoitida kasbiy nutq nafaqat terminologik va kommunikativ, balki etik va tanqidiy fikrlash kompetensiyalari bilan ham bog‘liqdir.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, kasbiy nutqning mohiyati kommunikativ kompetensiya, akademik janr, terminologik savodxonlik, nutq va tafakkur munosabati hamda raqamli ta‘lim nazariyalari bilan uzviy bog‘liq. Hymes, Canale va Swain, Swales, Hyland, Vygotskiy kabi olimlarning nazariy qarashlari kasbiy nutqni ilmiy-pedagogik jihatdan asoslashga xizmat qiladi. Luckin, Holmes, Bialik, Fadel hamda UNESCO tadqiqotlari esa sun’iy intellekt sharoitida kasbiy nutqning yangi mazmun kasb etayotganini ko‘rsatadi. Shu sababli ta‘lim tizimida sun’iy intellekt sohasi uchun kasbiy nutqni rivojlantirish talabalarining ilmiy tafakkuri, raqamli savodxonligi, terminologik aniqligi va kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

II. TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda kasbiy nutqning mohiyati, uning ta‘lim tizimidagi o‘rni hamda sun’iy intellekt sohasi bilan bog‘liq holda shakllanish xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy-metodik yondashuv qo‘llanildi.

Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ yondashuv, tizimli tahlil, raqamli ta'lim konsepsiyasi va kasbiy yo'naltirilgan ta'lim tamoyillari tashkil etdi. Mazkur yondashuvlar orqali kasbiy nutq nafaqat til vositasi, balki mutaxassisning kasbiy tafakkuri, terminologik savodxonligi, raqamli madaniyati va kommunikativ kompetensiyasini ifodalovchi muhim pedagogik ko'rsatkich sifatida tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida birinchi navbatda mavzuga oid ilmiy-nazariy manbalar, pedagogik va lingvistik adabiyotlar, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rniga bag'ishlangan ilmiy maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi. Xususan, kasbiy nutq, kommunikativ kompetensiya, terminologik madaniyat, raqamli savodxonlik va sun'iy intellekt vositalaridan ta'lim jarayonida foydalanishga oid ilmiy qarashlar tahlil qilindi. Bu bosqichda adabiyotlar tahlili, solishtirma tahlil, umumlashtirish va tasniflash metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotda kasbiy nutqning ta'lim jarayonidagi funksiyalarini aniqlash uchun tizimli-tahliliy metod qo'llanildi. Ushbu metod yordamida kasbiy nutqning axborot berish, tushuntirish, izohlash, dalillash, muhokama qilish va kasbiy muloqotni tashkil etishdagi vazifalari o'rganildi. Ayniqsa, sun'iy intellekt sohasi misolida kasbiy nutqning algoritmik fikrlash, texnik terminlarni to'g'ri qo'llash, raqamli axborotni sharhlash va AI vositalari orqali olingan natijalarni ilmiy asosda bayon qilishdagi roli alohida tahlil qilindi.

Maqolada qiyosiy-tahliliy yondashuv ham qo'llanildi. Bunda an'anaviy kasbiy nutq shakllari bilan sun'iy intellekt texnologiyalari ta'sirida shakllanayotgan yangi kommunikativ holatlar o'zaro solishtirildi. An'anaviy ta'limda kasbiy nutq ko'proq og'zaki va yozma muloqot, ma'ruza, taqdimot va ilmiy matnlar orqali shakllansa, sun'iy intellekt sharoitida bu jarayon raqamli platformalar, avtomatlashtirilgan matn yaratish vositalari, chatbotlar, intellektual tahlil tizimlari va virtual o'quv muhitlari bilan bog'liq holda kengayib borayotgani aniqlandi.

Tadqiqotning muhim metodlaridan biri kontent-tahlil hisoblanadi. Ushbu metod orqali sun'iy intellekt, raqamli ta'lim va kasbiy kommunikatsiyaga oid ilmiy matnlar, o'quv materiallari, terminlar va pedagogik manbalar mazmunan o'rganildi. Kontent-tahlil yordamida kasbiy nutqda ko'p uchraydigan asosiy tushunchalar, jumladan, "sun'iy intellekt", "algoritm", "raqamli kompetensiya", "kommunikativ kompetensiya", "terminologik savodxonlik", "kasbiy muloqot" kabi atamalarining ta'lim jarayonidagi qo'llanish xususiyatlari aniqlashtirildi.

Tadqiqotda pedagogik kuzatish va amaliy tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Bunda ta'lim jarayonida talabalar tomonidan kasbiy terminlardan foydalanish, ilmiy-texnik axborotni ifodalash, fikrni mantiqiy bayon qilish, sun'iy intellekt vositalaridan foydalangan holda matn tayyorlash va uni tahlil qilish jarayonlari nazariy jihatdan baholandi. Mazkur yondashuv kasbiy nutqni rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlar, muhokama, loyiha ishlari, taqdimotlar va interfaol metodlarning ahamiyatini aniqlashga yordam berdi.

Shuningdek, tadqiqotda umumlashtirish va xulosa chiqarish metodlari qo'llanildi. O'rganilgan ilmiy manbalar, nazariy yondashuvlar va pedagogik tahlillar asosida sun'iy intellekt sohasida kasbiy nutqni shakllantirishning asosiy omillari belgilandi. Ular qatoriga terminologik aniqlik, raqamli savodxonlik, tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish, kasbiy muloqot madaniyati va sun'iy intellekt vositalaridan mas'uliyatli foydalanish kompetensiyalari kiritildi. Tadqiqot metodologiyasi sifat jihatidan nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda kasbiy nutqning ta'lim tizimidagi o'rni sun'iy intellekt sohasi misolida kompleks tarzda o'rganildi. Ushbu metodologik yondashuv kasbiy nutqni zamonaviy ta'limning muhim tarkibiy qismi sifatida ilmiy asoslash, uning sun'iy intellekt texnologiyalari bilan bog'liq yangi vazifalarini aniqlash hamda talabalar kasbiy-kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha nazariy xulosalar ishlab chiqishga imkon berdi.

III. TAJRIBA-SINOV NATIJALARI

Tadqiqot doirasida kasbiy nutqni shakllantirishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Farg'ona davlat texnika universiteti va Namangan davlat texnika universitetida tajriba jarayonida talabalar ikki guruhga ajratildi: nazorat guruhi va tajriba guruhi. Nazorat guruhida mashg'ulotlar an'anaviy metodlar asosida olib borildi, tajriba guruhida esa kasbiy terminlar bilan ishlash, matn tahlili, sun'iy intellekt yordamida kasbiy matn tuzish, taqdimot tayyorlash va muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan interfaol topshiriqlar qo'llanildi.

Tajriba-sinov ishtirokchilari tarkibi

1-jadval.

№	OTM	Guruh turi	Talabalar soni	O'qitish shakli
1	Farg'ona davlat texnika universiteti	Nazorat guruhi	50 nafar	An'anaviy mashg'ulotlar
2	Namangan davlat texnika universiteti	Tajriba guruhi	50 nafar	Sun'iy intellekt vositalari asosida interfaol mashg'ulotlar
Jami			100 nafar	Taqqoslovchi pedagogik tajriba

Tajriba-sinov natijalarini baholashda talabalarning kasbiy nutq kompetensiyasi uchta asosiy mezon asosida o'rganildi: terminologik savodxonlik, kasbiy fikrni mantiqiy bayon qilish va sun'iy intellekt vositalaridan foydalangan holda kasbiy matn yaratish ko'nikmasi.

Baholash mezonlari

2-jadval.

№	Baholash mezonlari	Mazmuni
1	Terminologik savodxonlik	Sun'iy intellekt va kasbiy sohaga oid terminlarni to'g'ri qo'llash
2	Mantiqiy bayon qilish	Fikrni izchil, dalillangan va ilmiy uslubda ifodalash
3	Kasbiy matn yaratish	AI vositalari yordamida matn tuzish, tahlil qilish va tahrirlash
4	Muloqot kompetensiyasi	Kasbiy vaziyatlarda savol-javob, taqdimot va muhokamada faol ishtirok etish

Dastlabki diagnostika natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba boshlanishida har ikki guruhda ham talabalarning kasbiy nutq kompetensiyasi deyarli bir xil darajada bo'lgan. Xususan, yuqori darajadagi talabalar nazorat guruhida 18 foizni, tajriba guruhida esa 20 foizni tashkil etdi. Bu holat tajriba boshida guruhlar o'rtasida keskin farq mavjud emasligini ko'rsatadi.

Tajriba boshidagi diagnostika natijalari

3-jadval.

№	Daraja	Nazorat guruhi	Tajriba guruhi
1	Yuqori	18%	20%
2	O'rta	46%	44%
3	Past	36%	36%

Tajriba yakunida esa tajriba guruhida sezilarli ijobiy o'zgarish kuzatildi. Sun'iy intellekt vositalari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning terminologik aniqligi, kasbiy matn tuzish sifati, taqdimot qilish

ko'nikmasi va mantiqiy nutq yuritish darajasini oshirishga xizmat qildi.

Tajriba yakunidagi natijalar

4-jadval.

№	Daraja	Nazorat guruhi	Tajriba guruhi
1	Yuqori	28%	58%
2	O'rta	50%	34%
3	Past	22%	8%

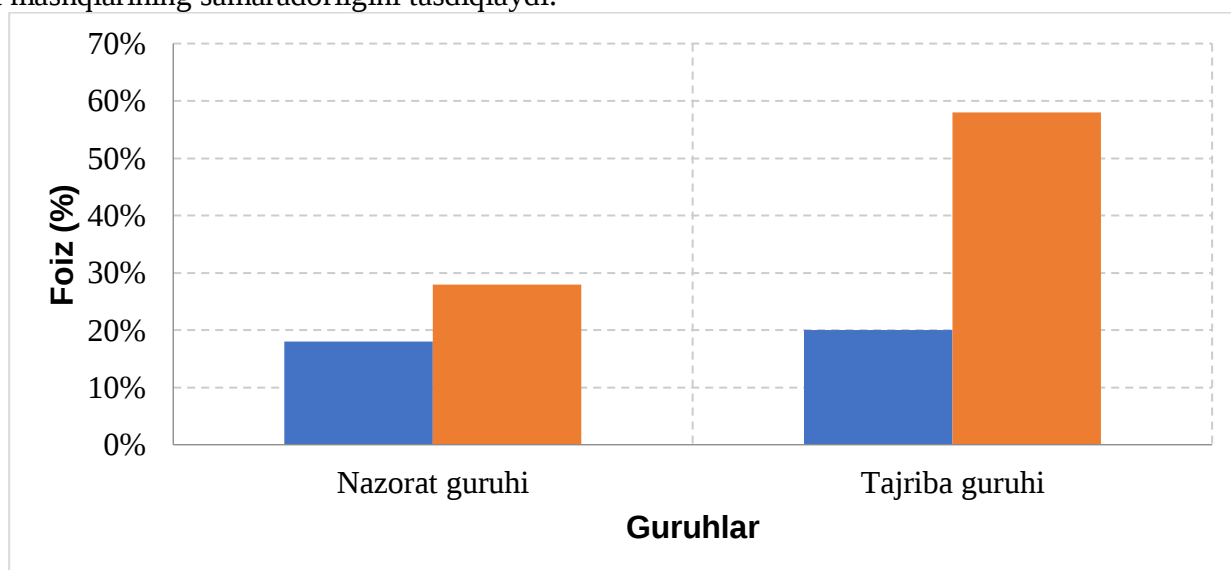
Jadvaldan ko'rinadiki, nazorat guruhida yuqori daraja 18 foizdan 28 foizga oshgan bo'lsa, tajriba guruhida bu ko'rsatkich 20 foizdan 58 foizga yetdi. Past darajadagi talabalar ulushi nazorat guruhida 36 foizdan 22 foizga kamaygan bo'lsa, tajriba guruhida 36 foizdan 8 foizgacha pasaydi. Bu esa sun'iy intellekt vositalaridan maqsadli foydalanish kasbiy nutqni rivojlantirishda samarali pedagogik omil ekanligini ko'rsatadi.

O'rtacha ko'rsatkichlarning o'sish dinamikasi

5-jadval.

№	OTM	Guruh	Tajriba boshida	Tajriba yakunida	O'sish
1	Farg'ona davlat texnika universiteti	Nazorat guruhi	61 ball	69 ball	+8 ball
2	Namangan davlat texnika universiteti	Tajriba guruhi	62 ball	84 ball	+22 ball

O'rtacha ballar tahlili ham tajriba guruhida o'sish yuqori bo'lganini ko'rsatadi. Nazorat guruhida umumiy natija 8 ballga oshgan bo'lsa, tajriba guruhida ushbu ko'rsatkich 22 ballni tashkil etdi. Bu farq kasbiy nutqni rivojlantirishda AI asosidagi topshiriqlar, avtomatlashtirilgan matn tahlili, terminologik izlanishlar va interfaol muloqot mashqlarining samaradorligini tasdiqlaydi.

1-rasm. Tajriba boshida va yakunida yuqori darajaga erishgan talabalar ulushi

Grafik natijalariga ko'ra, nazorat guruhida yuqori darajaga erishgan talabalar ulushi sekin o'sgan, tajriba guruhida esa o'sish ancha yuqori bo'lgan. Bu holat sun'iy intellekt vositalari yordamida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarni faol fikrlashga, kasbiy terminlarni ongli qo'llashga, matn bilan mustaqil ishlashga va o'z fikrini

ilmiy asosda bayon etishga undaganini ko'rsatadi. Tajriba-sinov natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi: birinchidan, kasbiy nutqni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish talabalar faolligini oshiradi; ikkinchidan, AI asosidagi topshiriqlar terminologik savodxonlik va mantiqiy bayon qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi; uchinchidan, sun'iy intellekt vositalari yordamida yaratilgan matnlarni tahlil qilish va tahrirlash talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi; to'rtinchidan, kasbiy muloqotga yo'naltirilgan interfaol mashg'ulotlar talabalarning kommunikativ kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi.

Umuman olganda, tajriba-sinov ishlari natijalari sun'iy intellekt sohasi bilan bog'liq kasbiy nutqni shakllantirishda zamonaviy raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish samarali ekanligini ko'rsatdi. Tajriba guruhida yuqori darajaga erishgan talabalar ulushining 20 foizdan 58 foizgacha oshgani mazkur metodikaning amaliy samaradorligini asoslaydi.

IV. XULOSA

Kasbiy nutqning mohiyati va uning ta'lim tizimidagi o'rnini sun'iy intellekt sohasi misolida o'rganish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim jarayonida mutaxassis tayyorlash faqat nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish bilan cheklanib qolmasligi kerak. Bugungi raqamli transformatsiya sharoitida talabalar kasbiy terminlarni to'g'ri qo'llay olishi, ilmiy-texnik axborotni mantiqiy tahlil qilishi, fikrini aniq va asosli bayon etishi hamda sun'iy intellekt vositalari bilan samarali ishlay olishi zarur.

Tadqiqot natijalari kasbiy nutq kommunikativ kompetensiya, terminologik savodxonlik, raqamli madaniyat va tanqidiy fikrlash bilan uzviy bog'liq ekanini ko'rsatdi. Ayniqsa, sun'iy intellekt sohasida kasbiy nutq mutaxassisning algoritmik fikrlashi, axborotni qayta ishlashi, texnologik jarayonlarni tushuntirishi va ilmiy xulosalarni to'g'ri ifodalashida muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tajriba-sinov natijalari sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish talabalarning kasbiy nutq kompetensiyasini rivojlantirishda samarali ekanini tasdiqladi. Tajriba guruhida yuqori darajaga erishgan talabalar ulushining sezilarli oshgani, past darajadagi ko'rsatkichlarning kamaygani hamda o'rtacha natijalarning yaxshilangani AI asosidagi interfaol topshiriqlar, matn tahlili, terminologik izlanishlar va kasbiy muloqot mashqlari ijobiy samara berishini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt sharoitida kasbiy nutqni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim pedagogik vazifalaridan biridir. Ushbu jarayon talabalarning nafaqat nutq madaniyatini, balki kasbiy tafakkuri, raqamli savodxonligi, ilmiy tahlil qilish qobiliyati va amaliy kommunikativ kompetensiyasini ham shakllantiradi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida kasbiy nutqni rivojlantirishga qaratilgan metodik yondashuvlarni sun'iy intellekt texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Hymes D.H. On Communicative Competence // Sociolinguistics: Selected Readings / ed. by J.B. Pride, J. Holmes. – Harmondsworth: Penguin Books, 1972. – P. 269–293.
2. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980. – Vol. 1, No. 1. – P. 1–47.
3. Swales J.M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
4. Hyland K. English for Academic Purposes: An Advanced Resource Book. – London; New York: Routledge, 2006. – 356 p.
5. Vygotsky L.S. Thought and Language. – Cambridge, MA: MIT Press, 1986.
6. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L.B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. – London: Pearson, 2016.
7. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
8. UNESCO. AI and Education: Guidance for Policy-makers. – Paris: UNESCO, 2021.